

Research Paper

The role of the development of Makran coasts in the prosperity of the sea-oriented economy based on good governance indicators

*Alireza Koohkan ¹, Samaneh Movahedi ², Ehsan Roham ³

1. Associate Professor of International Relations, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

2. PhD student of regional studies, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

3. Ph.D. student in Political Science majoring in Iranian issues, Babolsar University, Mazandaran, Iran.

Use your device to scan and read the article online

Citation: Koohkan.A, Movahedi.S, Roham.E, (2024). [The role of the development of Makran coasts in the prosperity of the sea-oriented economy based on good governance indicators (Persian)]. *Journal of Governance knowledge*. 01(01), 72-86.

Received: 05 Jan 2024

Accepted: 09 Feb 2024

Available Online: 18 Mar 2024

Keywords:

Makran coast, maritime economy, sea power theory of Alfred Mahan, good governance

ABSTRACT

In the analysis and explanation of the role and position of the development of Makran coasts in the prosperity of the sea-oriented economy, the indicators of good governance cannot be ignored. If we are to believe, both the Makran region and the coasts of the Persian Gulf are considered to be the gateway for the export and import of a huge amount of economic goods and energy products, and the blessings of the sea cannot be ignored easily. The main question of the article is what is the position of Makran coast development in the prosperity of sea-oriented economy based on good governance indicators? In this research, two methods of survey research and grounded theory were used. The statistical population of the research was students on one hand and professors specializing in economic development and marine sciences on the other hand. The number of professors in the sample was 10 professors from Mazandaran University (Babolsar) and Imam Khomeini University of Marine Sciences (RA) Nowshahr, who were selected using the purposeful sampling method and with theoretical saturation. Also, the statistical population is all bachelor's, master's, and doctoral students of political science, economics, and law studying at Mazandaran University in the first half of 2011, and the sample is 60 students. The validity of the questionnaire has been measured by face validity and data reliability using the test and retest method and Cronbach's alpha test. In surveying the data collection tool, a researcher-made questionnaire was used and semi-structured interviews were used in the qualitative study. Hypotheses have been compiled using the theory of good governance and the theory of sea power. The findings of the survey indicate the existence of a strong meaningful relationship between the components of good governance (participation variables, rule of law, transparency, accountability, justice and fairness, accountability, efficiency and effectiveness, consensus building) and sea-based economic development.

* Corresponding Author:

Alireza Koohkan

Address: Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

E-mail: koohkan@atu.ac.ir

مقاله پژوهشی

نقش توسعه‌ی سواحل مکران در شکوفایی اقتصاد دریامحور بر اساس شاخص‌های حکمرانی خوب

*علیرضا کوهکن^۱، سمانه موحدی^۲، احسان رهام^۳

۱. دانشیار روابط بین الملل دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

۲. دانشجوی دکتری مطالعات منطقه‌ای دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

۳. دانشجوی دکتری رشته علوم سیاسی گرایش مسائل ایران، دانشگاه بابلسر، مازندران، ایران.

چکیده

تاریخ دریافت: ۱۵ دی ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش: ۲۰ بهمن ۱۴۰۲

تاریخ انتشار: ۲۸ اسفند ۱۴۰۲

در تحلیل و تبیین نقش و جایگاه توسعه‌ی سواحل مکران در شکوفایی اقتصاد دریا محور نمی‌توان شاخص‌های حکمرانی خوب را نادیده گرفت. چنانچه باور داشته باشیم، هم منطقه مکران و هم سواحل خلیج فارس دروازه صادرات واردات حجم عظیمی از کالاهای اقتصادی و فراورده‌های انرژی محسوب می‌شوند، به‌راحتی نمی‌توان از مواهب دریا چشم‌پوشی نمود. سؤال اصلی مقاله این است جایگاه توسعه‌ی سواحل مکران در شکوفایی اقتصاد دریامحور مبتنی بر شاخص‌های حکمرانی خوب چیست؟ در این تحقیق از دو روش تحقیق پیمایشی و نظریه‌ی زمینه‌ای استفاده گردید. جامعه آماری تحقیق از یک‌سو دانشجویان و از سوی دیگر اساتید متخصص در حوزه توسعه اقتصادی و علوم دریایی بودند. تعداد نمونه اساتید ۱۰ نفر از اساتید دانشگاه مازندران (بابلسر) و دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ره) نوشهر بوده که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و با اشیاع نظری انتخاب شده‌اند. همچنین جامعه آماری کلیه دانشجویان دوره کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری رشته‌های علوم سیاسی، اقتصاد و حقوق مشغول به تحصیل در دانشگاه مازندران که در نیمسال اول ۱۴۰۱ مشغول به تحصیل اند، بوده و نمونه دانشجویان ۶۰ نفر است. اعتبار پرسشنامه با اعتبار صوری و پایایی داده‌ها با استفاده از روش آزمون و آزمون مجدد و آزمون آلفای کرونباخ مورد سنجش قرار گرفته است. در پیمایش ابزار جمع‌آوری اطلاعات، پرسشنامه محقق ساخته و در مطالعه کیفی مصاحبه نیمه ساخت مورد استفاده قرار گرفته است. فرضیه‌ها با استفاده از نظریه حکمرانی خوب و نظریه قدرت دریایی، تدوین شده‌اند. یافته‌های پیمایش، حاکی از وجود رابطه معنادار قوی بین مؤلفه‌های حکمرانی خوب (متغیرهای مشارکت، حاکمیت قانون، شفافیت، مسئولیت‌پذیری، عدالت و انصاف، پاسخگویی، کارایی و اثربخشی، اجماع‌سازی) و توسعه اقتصادی دریا محور است.

کلیدواژه‌ها:

سواحل مکران، اقتصاد دریایی، نظریه قدرت دریایی آلفرد ماهان، حکمرانی خوب

* نویسنده مسئول:

علیرضا کوهکن

نشانی: دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

رایانامه: koohkan@atu.ac.ir

مقدمه

گوناگون اقتصادی، ارتباطی، نظامی و ژئوپلیتیکی اهمیت ویژه یافته‌اند و کشوری که دسترسی بیشتری به دریا داشته باشد یقیناً از اقتصاد مطلوبی برخوردار خواهد بود.

بنابراین آنچه به‌عنوان دغدغه ذهنی محققان در این نگارش دنبال گردیده این است که نقش و تأثیر سواحل مکران در شکوفایی اقتصاد دریا محور، که منجر به حکمرانی مطلوب دریایی می‌گردد، چه خواهد بود؟

بیان مساله و ضرورت

در این نوشتار محقق به دنبال برقراری نوعی توازن میان حکمرانی خوب و رشد و شکوفایی اقتصاد دریا محور بوده، چراکه بی‌شک موقعیت ژئوآکونومیکی سواحل خلیج فارس و منطقه مکران نسبت به آسیای میانه و منطقه قفقاز و نیز موقعیت آن‌ها در قلب مناطق غنی از انرژی‌های فسیلی خاورمیانه و نیز جمعیت انبوه و فراوان کشورهای اطراف این دو منطقه جایگاه بی‌بدیلی را به آن‌ها در اقتصاد بین‌الملل بخشیده است به‌نحوی که فشارها و پیشنهادهای اقتصادی متعددی از سوی قدرت‌های اقتصادی جهان برای دسترسی به این دو منطقه شکل گرفته است. با توجه موارد طرح‌شده، در این مقاله به تحلیل و تبیین نقش و تأثیر سواحل مکران در شکوفایی اقتصاد دریا محور کشور که منجر به حکمرانی مطلوب دریایی می‌گردد، پرداخته خواهد شد.

پرسش‌ها و فرضیه‌ی پژوهش

پرسش اصلی: رابطه میان حکمرانی خوب و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران کدام است؟

فرضیه اصلی: به نظر می‌رسد بین حکمرانی خوب و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران رابطه معنی‌دار وجود دارد.

سواحل مکران در جنوب شرق کشور طی سالهای گذشته مورد توجه دولت‌های مختلف و چند سالی است مورد اقبال نیروهای مسلح کشورمان قرار گرفته است. دسترسی به آب‌های آزاد و گسترش تجارت با کشورهای منطقه و فرا منطقه از زمینه‌های توجه اقتصادی و توسعه‌ای به این سواحل است. موقعیت خاص ژئوپلیتیکی جمهوری اسلامی ایران در بخش دریاها، ایران را یک کشور دریایی در علوم اقیانوسی معرفی می‌کند؛ امروزه دریا به‌عنوان یک نعمت الهی برای ایران علاوه بر اهمیت سیاسی و ژئوپلیتیکی دارای اهمیت نظامی و اقتصادی نیز می‌باشد. بازیگری و ایفای نقش حاکمیت در اقتصاد یکی از موضوعات چالش‌برانگیز در میان صاحب‌نظران اقتصادی است. در ایران بعد از انقلاب اسلامی وقتی سخن از وظایف حکمرانی خوب به میان می‌آید، تصور بر آن است که دولت باید عمده امور را در شکوفایی اقتصاد و مبتنی بر روش‌های سنتی انجام دهد و این امر مغفول مانده که توسعه در این کشور دریایی امکان‌پذیر نیست، مگر این‌که مؤلفه‌های حکمرانی خوب دریایی نیز مورد شناسایی واقع گردد. سیاست‌گذاری در بخش دریا و حمایت از آن توسط خبرگان نظامی و غیرنظامی و حمایت مسئولین، توانایی بالقوه برای ایجاد شکوفایی اقتصادی را نیز در پی خواهد داشت. دسترسی به دریا یکی از عوامل مهم برای توسعه اقتصادی و سیاسی کشورها بوده است؛ آلفرد ماهان با ارائه نظریه قدرت دریایی، علاوه بر توسعه قدرت دریایی آمریکا؛ باعث ایجاد یک رویکرد سلطه طلبانه در آمریکایی‌ها شده است؛ تا جایی که دریادار ماهان اختیار داشتن آب‌های آزاد را شرط ضروری برای رسیدن به یک قدرت جهانی دانسته و یک نگاه صرفاً یک‌سویه به دریا داشت، امروزه دریاها در جنبه‌های

مبانی نظری

حکمرانی

حکمرانی مفهوم گسترده‌ای است که با حوزه‌هایی چون محیط اقتصادی و یا به عبارتی امنیت اقتصادی، سیاست، اجتماع و حقوق ارتباط مستقیم دارد. بانک جهانی در گزارش سال ۱۹۹۷ خود با عنوان (نقش دولت در جهان در حال تحول) نه تنها بر نقش تعیین کننده دولت در تحولات اقتصادی اشاره کرده، بلکه دامنه بحث‌های نظری و تجربی در مورد کارکرد دولت را در سطح جهانی گسترش داده است، سلسله مباحث مذکور به تعیین مفهوم حکمرانی منتهی گردید. (رزمی و همکاران، ۱۳۹۴: ۵۲).

بانک جهانی، حکمرانی را شیوه استفاده از قدرت در مدیریت منابع اقتصادی و اجتماعی برای دست‌یابی به توسعه پایدار تعریف می‌کند. دانیل لرنر، به این اعتقاد است که نوسازی از طریق بروز همدلی و هماهنگی بین جامعه و برنامه‌های مدرن توسعه و قواعد حاکم بران تحقق می‌یابد. (همان، ۵۳).

نظریه قدرت دریایی آلفرد ماهان

اغلب نظریه پردازان بانفوذ دنیا معتقدند که (مؤلفه‌های قدرت ملی) باید به صورت زیر تقسیم بندی شوند:

• قدرت سیاسی

• قدرت اقتصادی

• قدرت فرهنگی و اجتماعی

• قدرت نظامی

موارد مذکور دارای تقدّم و تأخر خاصی نیستند و هر کشوری که بخواهد از گزند دشمنان در امان بوده و شاهد رشد و شکوفایی اقتصادی باشد، باید با توجه به جمیع شرایط خود، تقدّم و تأخر آن‌ها را

مشخص کند و کشورهای سواحل متصل به دریای آزاد هستند، دارای فرصت‌های بیشتری در این زمینه‌ها می‌باشند. قدرت دریایی با واژه و مفهوم جنگ دریایی تفاوت دارد، زیرا با معنای ژرف خود دارای چهار محور به شرح زیر می‌باشد:

- کنترل تجارت دریایی در صحنه بین‌الملل.
- استفاده از نیروی دریایی به عنوان ابزار دیپلماسی، بازدارندگی و نفوذ سیاسی در دوران صلح.
- عملیات نیروی دریایی در زمان جنگ در چهار محیط عملیاتی سطح دریا، زیر سطح، هوا و خشکی
- فرهنگ‌سازی و ایجاد زیرساخت‌های دریایی در جامعه.

در همین رابطه آلفرد تاپر ماهان ابداع کننده راهبرد (دریایی) ۱۸۹۰ میلادی می‌گوید:

اقیانوس‌ها و دریاها کره زمین، حبابی پر آب هستند که سه چهارم جدار زمین را پوشانده‌اند. هر کشور و یا ائتلافی از کشورها که قدرت فرماندهی بر این دریاها بزرگ را داشته باشد می‌تواند ثروت دنیا را کنترل کند و از این طریق بر کره زمین مسلط شود. شرط اساسی و لازم برای این کار، وجود یک نیروی دریایی قدرتمند است که دارای پایگاه‌های عملیاتی و نظامی در داخل کشور و ماوراء دریاها باشد و با انبوهی از ناوگان تجاری، تکمیل و پشتیبانی شود.

برای بهره‌گیری از حداکثر کارایی نظریه، ماهان ضروریاتی را معین کرده که او آن‌ها را در رساله‌اش به نام (نفوذ قدرت دریایی بر تاریخ) تشریح کرده است. ماهان در تجزیه و تحلیل قدرت‌های دریایی چنین نتیجه گرفته است که برای تبدیل یک ملت به قدرت دریایی، داشتن شش ویژگی اساسی ضروری است که این ویژگی‌ها عبارت‌اند از:

واقع‌شدن در بیضی استراتژیک انرژی، وجود منابع سرشار نفت و گاز و سایر مواد معدنی در آب‌های سرزمینی، وجود بیش از سه هزار کیلومتر مرز آبی، برخورداری از ظرفیت‌های بالا در عرصه صنایع دریایی، جاذبه هوای ویژه حوزه گردشگری دریایی و سواحل مناسب جهت توسعه بندرها، انجام بیش از نود درصد مبادلات تجاری کشور از طریق دریا و ... اهمیت داشتن یک قدرت دریایی برتر در منطقه و جهان را برای کشور ضروری می‌نمایاند.

تاریخ نشان داده است که ضعف در دریا نه تنها فرصت‌های تاریخی را از هر کشوری سلب کرده بلکه تهدیدات جدی را تحمیل نموده است. از این رو در جهان کنونی سهولت در دریا و سیادت دریایی مافوق قدرت قاره‌ای محسوب می‌شود. (محمودی، ۱۳۸۹).

سواحل مکران در جنوب شرق ایران، به دلیل موقعیت و ویژگی‌های استراتژیک آن از اهمیت زیادی برخوردار است. به طوری که این سواحل دارای قابلیت‌ها و توانمندی‌های ژئوپلیتیکی، ژئواستراتژیکی و ژئواکونومیکی مهمی است. لیکن در طی دهه‌های اخیر به دلیل تمرکز بیشتر بر بندرها و سواحل خلیج فارس از این قابلیت‌ها استفاده نشده است. بررسی وضعیت کشورهای جهان نشان می‌دهد که تمام مناطقی که دسترسی حتی اندکی

به دریادارند، به منظور بیشترین استفاده از آن برای دستیابی به توسعه پایدار خویش تلاش کرده‌اند. چه عواملی باعث شده که ما نتوانیم از این مزیت دسترسی به آب‌های آزاد بهره لازم را ببریم؟ دریا هیچ‌گاه در اقتصاد و سیاست ما جایگاهی متناسب با اهمیت خود نداشته است. شاید علت آن، شرایط خاص جغرافیایی فلات ایران بوده است که ساکنان آن توجه چندانی به دریا نداشته، و از طریق راه‌های

• موقعیت مناسب دریایی.

• اقلیم و منابع طبیعی مناسب به گونه‌ای که وابستگی به دریا را ایجاب و امکان‌پذیر کند.

• وسعت کافی سرزمین و سواحل،

• تعداد کافی جمعیت و نیروی انسانی.

• فرهنگ و ویژگی‌های روحیه دریایی در مردم.

• باور آگاهانه و گرایش به دریا در دولت‌مردان.

نگاه ماهان به دریا یک تفکر سلطه‌گرانه بوده که باعث ترویج نگرش استعماری آمریکا از طریق دریا گردید. اما در این نوشتار محقق به دنبال برقراری نوعی توازن میان حکمرانی خوب و رشد و شکوفایی اقتصاد دریا محور بوده، چرا که بی‌شک موقعیت ژئواکونومیکی سواحل خلیج فارس و منطقه مکران نسبت به آسیای میانه و منطقه قفقاز و نیز موقعیت آن‌ها در قلب مناطق غنی از انرژی‌های فسیلی خاورمیانه و نیز جمعیت انبوه و فراوان کشورهای اطراف این دو منطقه جایگاه بی‌بدیلی را به آن‌ها در اقتصاد بین‌الملل بخشیده است به نحوی که فشارها و پیشنهادهای اقتصادی متعددی از سوی قدرت‌های اقتصادی جهان برای دسترسی به این دو منطقه شکل گرفته است. با توجه موارد طرح‌شده، در این مقاله به تحلیل و تبیین نقش و تأثیر سواحل مکران در شکوفایی اقتصاد دریا محور کشور که منجر به حکمرانی مطلوب دریایی می‌گردد، پرداخته خواهد شد.

ایران، کشور دریایی

جمهوری اسلامی ایران به دلیل قرار گرفتن در شمال خلیج فارس، تنگه هرمز و دریای عمان و همچنین مجاورت با دریای خزر از موقعیت دریایی ویژه‌ای در منطقه و جهان برخوردار می‌باشد.

زمینی به گسترش میدان تجارت و سیاست خود پرداخته‌اند. مسئله اصلی، نوع نگاه به دریا است. با توجه به سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه که اجرای آن تا پایان سال ۱۴۰۱ نیز تمدید گردیده است، ضرورت توجه به نقش دریا در اقتصاد کشور و افزایش سهم اقتصاد دریا از تولید ناخالص داخلی کشور به طوری که بایستی در طی این برنامه ۱۰ درصد از GDP از دریا و فعالیت‌های اقتصادی مربوط به آن باشد. بررسی شاخص‌های مختلف آماری کشور بیانگر اهمیت و تفاوت‌های آشکار این منطقه با دیگر مناطق کشورمان است و اگر توجه دقیقی به ظرفیت‌های اقتصادی این منطقه داشته باشیم، در خواهیم یافت که استفاده و کاربست این ظرفیت‌ها تأثیر بسزایی در توسعه اقتصادی و به تبع آن شکل‌گیری حکمرانی مطلوب دریامحور در این منطقه خواهد داشت.

توسعه ملی

توسعه ملی فرآیندی همه‌جانبه است که در ابعاد گوناگون؛ توسعه اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، اکولوژیکی و ارتباطات متقابل آن‌ها را دربرمی‌گیرد به گونه‌ای که هر کدام از ابعاد این فرآیند در ارتباط مستمر با ابعاد دیگر قرار دارند و کنش و واکنش و تأثیر متقابل یکدیگر را کامل و یک پیکره واحد به نام توسعه ملی را پدید می‌آورند.

نقش سرمایه اجتماعی در توسعه اقتصادی

سرمایه اجتماعی از مفاهیم اجتماعی نوینی است که امروزه در بررسی‌های اقتصادی و اجتماعی جوامع مدرن مطرح گردیده است. طرح این رویکرد در بسیاری از مباحث اقتصادی نشان‌دهنده اهمیت نقش ساختارها و روابط اجتماعی بر متغیرهای اقتصادی است. همان‌طور که بیان شد سرمایه‌ی

اجتماعی بر مبنای اعتماد بنا شده است و هر چه سرمایه‌ی اجتماعی بالاتر باشد اعتماد میان افراد هم بالاتر است و متعاقباً اعتماد میان دولت و مردم هم بالاتر است بر همین مبنای می‌توان گفت که در حال وجود سرمایه‌ی اجتماعی بالاتر عملکرد دولت بهتر شده و تأثیر سیاست‌های دولتی بر اقتصاد افزایش می‌یابد (علمی و همکاران، ۱۳۹۴). حلقه مفقوده ایجاد اعتماد میان دولت و ملت بهره‌مندی از حکمرانی خوب بوده بنابراین در این پژوهش دغدغه محققان این است که چه رابطه‌ای بین حکمرانی خوب و توسعه برنامه‌های اقتصادی دریا محور وجود دارد؟ و کدام شاخص‌های حکمرانی خوب اثرگذاری بیشتری بر توفیق برنامه‌های توسعه اقتصادی دریا محور دارند؟

به لحاظ نظری محاسبه کیفیت حکمرانی نیازمند شاخص‌ها و معیارهای کمی مناسبی است که بتوان با استفاده از آن‌ها نحوه اثرگذاری مؤلفه‌های حکمرانی خوب را بر عملکرد اقتصادی برپای توسعه دریایی بررسی کرد. در پاسخ به این نیاز، سازمانهای متعدد بین‌المللی با برشمردن ویژگی‌های متنوع برای کیفیت حکمرانی به تهیه شاخص‌هایی اقدام کرده‌اند. این شاخص‌ها به ترتیب عبارت‌اند از:

۱. مشارکت،
۲. حاکمیت قانون،
۳. شفافیت،
۴. مسئولیت‌پذیری،
۵. اجماع سازی،
۶. عدالت و انصاف،
۷. کارایی و اثربخشی،
۸. پاسخگویی.

در این تحقیق مؤلفه‌های فوق بر اساس تعریف بانک جهانی و سازمان ملل مورد استفاده قرار گرفته و فرضیه‌های زیر تدوین شده‌اند:

فرضیه اصلی: به نظر می‌رسد بین حکمرانی خوب و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران رابطه معنی‌دار وجود دارد. بر اساس مؤلفه‌های حکمرانی خوب فرضیه‌های فرعی زیر استخراج شده‌اند:

جدول شماره ۱: رابطه بین مشارکت شهروندان و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران

متغیر مستقل	نام آزمون	مقدار آزمون	سطح معناداری	نتیجه فرضیه
مشارکت	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰,۴۷۵	۰,۰۰۰	قبول فرضیه

جدول شماره ۲: رابطه بین حاکمیت قانون و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران

متغیر مستقل	نام آزمون	مقدار آزمون	سطح معناداری	نتیجه فرضیه
حاکمیت قانون	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰,۴۳۴	۰,۰۰۱	قبول فرضیه

جدول شماره ۳: رابطه بین شفافیت دولتمردان و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران

متغیر مستقل	نام آزمون	مقدار آزمون	سطح معناداری	نتیجه فرضیه
شفافیت	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰,۵۳۴	۰,۰۰۰	قبول فرضیه

جدول شماره ۴: رابطه بین مسئولیت‌پذیری و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران

متغیر مستقل	نام آزمون	مقدار آزمون	سطح معناداری	نتیجه فرضیه
مسئولیت‌پذیری	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰,۴۴۸	۰,۰۰۰	قبول فرضیه

جدول شماره ۵: رابطه بین عدالت و انصاف و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران

متغیر مستقل	نام آزمون	مقدار آزمون	سطح معناداری	نتیجه فرضیه
عدالت و انصاف	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰,۵۵۲	۰,۰۰۰	قبول فرضیه

جدول شماره ۶: رابطه بین پاسخگویی و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران

متغیر مستقل	نام آزمون	مقدار آزمون	سطح معناداری	نتیجه فرضیه
پاسخگویی	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰,۴۲۸	۰,۰۰۴	قبول فرضیه

جدول شماره ۷: رابطه بین کارایی و اثربخشی و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران

متغیر مستقل	نام آزمون	مقدار آزمون	سطح معناداری	نتیجه فرضیه
کارایی و اثربخشی	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰,۵۵۸	۰,۰۰۰	قبول فرضیه

جدول شماره ۸: رابطه بین اجماع سازی و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران

متغیر مستقل	نام آزمون	مقدار آزمون	سطح معناداری	نتیجه فرضیه
اجماع سازی	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰,۴۵۳	۰,۰۰۰	قبول فرضیه

جدول شماره ۹: رابطه بین حکمرانی خوب و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران

متغیر مستقل	نام آزمون	مقدار آزمون	سطح معناداری	نتیجه فرضیه
حکمرانی خوب	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰,۵۹۹	۰,۰۰۰	قبول فرضیه

فرضیه اول: به نظر می‌رسد بین مشارکت و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران رابطه معنی‌دار وجود دارد.

یافته‌های مربوط به فرضیه‌ها

فرضیه اول: به نظر می‌رسد بین مشارکت شهروندان و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران رابطه وجود دارد.

مشارکت به معنی حضور همه مردم در عرصه‌های مختلف است که هم به صورت مستقیم و هم از طریق نمایندگان و نهادهای واسطه‌ای قانونی و مشروع تحقق می‌یابد. مباحث مشارکت غالباً مبتنی بر وجود آزادی و حق مشارکت همه افراد جامعه در حوزه‌های مختلف از جمله توسعه اقتصادی محل استقرار زندگی آنان خواهد بود. نتایج آزمون اسپیرمن نشان می‌دهد که رابطه معناداری بین بعد مشارکت با توسعه اقتصادی وجود دارد (0/00 = Sig) این همبستگی مثبت بوده، در سطح ۰,۴۷۵ و با سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار است. بدین معنا که با افزایش مشارکت بر توسعه اقتصادی افزوده می‌شود.

فرضیه دوم: به نظر می‌رسد بین حاکمیت قانون و

فرضیه اول: به نظر می‌رسد بین مشارکت و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران رابطه معنی‌دار وجود دارد.

فرضیه دوم: به نظر می‌رسد بین حاکمیت قانون و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران رابطه معنی‌دار وجود دارد.

فرضیه سوم: به نظر می‌رسد بین شفافیت و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران رابطه معنی‌دار وجود دارد.

فرضیه چهارم: به نظر می‌رسد بین مسئولیت‌پذیری و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران رابطه معنی‌دار وجود دارد.

فرضیه پنجم: به نظر می‌رسد بین اجماع سازی و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران رابطه معنی‌دار وجود دارد.

فرضیه ششم: به نظر می‌رسد بین عدالت و انصاف و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران رابطه معنی‌دار وجود دارد.

فرضیه هفتم: به نظر می‌رسد بین کارایی و اثربخشی و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران رابطه معنی‌دار وجود دارد.

دهد. نیل به این هدف تنها زمانی امکان‌پذیر است که نهادهای تصمیم‌گیر نسبت به تأمین خواسته‌ها و تمایلات افراد احساس مسئولیت داشته باشند. نتایج آزمون اسپیرمن نشان می‌دهد که رابطهی معناداری بین بعد مسئولیت‌پذیری با توسعه اقتصادی وجود دارد.

(Sig = 0/000) این همبستگی مثبت بوده، در سطح ۰,۴۴۸ و با سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار است. بدین معنا که با افزایش مسئولیت‌پذیری بر توسعه اقتصادی افزوده می‌شود.

فرضیه پنجم: به نظر می‌رسد بین عدالت و انصاف و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران رابطه وجود دارد.

در حکمرانی خوب همه افراد باید از فرصتهای برابر برخوردار باشند. رفاه یک جامعه وابسته به تضمین این امر است که همه اعضای آن احساس کنند در آن جامعه ذینفع هستند. نتایج آزمون اسپیرمن نشان می‌دهد که رابطهی معناداری بین بعد عدالت و انصاف با توسعه اقتصادی وجود دارد (Sig = 0/000) این همبستگی مثبت بوده، در سطح ۰,۵۵۲ و با سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار است. بدین معنا که با افزایش عدالت و انصاف بر توسعه اقتصادی افزوده می‌شود.

فرضیه ششم: به نظر می‌رسد بین پاسخگو بودن مسئولان کشور و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران رابطه وجود دارد.

پاسخگویی یک امر حیاتی برای مسئله حکمرانی خوب است. نه تنها نهادهای دولتی بلکه بخش خصوصی و سازمانهای جامعه مدنی باید نسبت به عموم مردم و همه افراد ذینفع پاسخگو باشند. نتایج آزمون اسپیرمن نشان می‌دهد که رابطهی معناداری

توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران رابطه وجود دارد.

حاکمیت قانون، برقراری سیستم حکمرانی خوب نیازمند چارچوب‌های قانونی عادلانه و منصفانه‌ای است که از ویژگی بیطرفانه بودن برخوردار است. اجرای این‌گونه قوانین در یک فضای بیطرفانه و مبتنی بر انعطاف، نیازمند دستگاه قضایی مستقل و نیروی پلیس بی‌طرف و عاری از فساد است. نتایج آزمون اسپیرمن نشان می‌دهد که رابطهی معناداری بین بعد حاکمیت قانون با توسعه اقتصادی وجود دارد (Sig = 0/001) این همبستگی مثبت بوده، در سطح ۰,۴۳۴ و با سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار است. بدین معنا که با افزایش حاکمیت قانون بر میزان توسعه اقتصادی افزوده می‌شود.

فرضیه سوم: به نظر می‌رسد بین شفافیت و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران رابطه وجود دارد.

شفافیت به معنی جریان آزاد اطلاعات و قابلیت دسترسی سهل و آسان به آن برای تمامی ذی‌نفعان مربوطه است. نتایج آزمون اسپیرمن نشان می‌دهد که رابطهی معناداری بین بعد شفافیت با توسعه اقتصادی وجود دارد (Sig = 0/00) این همبستگی مثبت بوده، در سطح ۰,۵۳۴ و با سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار است. بدین معنا که با افزایش شفافیت بر توسعه اقتصادی افزوده می‌شود.

فرضیه چهارم: به نظر می‌رسد بین مسئولیت‌پذیری و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران رابطه وجود دارد.

حکمرانی خوب نیازمند این است که نهادها و فرآیندهای تصمیم‌گیری در یک چارچوب زمانی منطقی به همه ذینفعان آن خدمات لازم را ارائه

معنادار است. بدین معنا که با افزایش اجماع سازی بر توسعه اقتصادی افزوده می‌شود.

فرضیه اصلی: به نظر می‌رسد بین حکمرانی خوب و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران رابطه وجود دارد.

با توجه به اینکه در تحقیق حاضر اساس مطالعه بر میزان توفیق برنامه‌های توسعه اقتصادی در سواحل مکران با تأکید بر استفاده و کاربست ظرفیت دریایی این منطقه بود، بنابراین متغیر حکمرانی خوب با سنج‌های مشارکت، حاکمیت قانون، شفافیت، مسئولیت‌پذیری، اجماع سازی، عدالت، کارایی و اثربخشی و پاسخگویی با طیف ۵ قسمتی لیکرت اندازه‌گیری شد. همان‌طور که نتایج آزمون نشان می‌دهد بین میزان حاکم بودن حکمرانی خوب و میزان توفیق برنامه‌های توسعه اقتصادی از دید آزمودنیها همبستگی تقریباً قوی وجود دارد. با توجه به نتایج آزمون فرضیه اصلی تحقیق تأیید می‌شود.

پیشینه پژوهش

دریاباری و همکاران (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای به بررسی رابطه آمایش سرزمینی و توسعه سواحل مکران با تأکید بر مکان‌یابی و احداث شبکه‌های حمل‌ونقل در راستای ارتقای موقعیت ژئوپلیتیک و ژئواکونومیک این منطقه پرداخته‌اند. نتایج نشان داد که با توجه به این که مهم‌ترین قابلیت‌های سواحل مکران مجاورت آن با آب‌های آزاد بین‌المللی در سرتاسر مرز جنوبی، همسایگی مستقیم با کشورهای پاکستان و افغانستان و به‌طور غیرمستقیم با کشورهای آسیای مرکزی (از طریق ترکمنستان) است یک‌راه غیرقابل چشم‌پوشی برای این کشورهای محصور در خشکی (به‌جز پاکستان) به دریاها و آزاد محسوب می‌شود. سکه روانی و همکاران (۱۳۹۶) در مقاله‌ای به بررسی

بین بعد پاسخگویی با توسعه اقتصادی وجود دارد (Sig = 0/004) این همبستگی مثبت بوده، در سطح ۰,۴۲۸ و با سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار است. بدین معنا که با افزایش پاسخگویی بر توسعه اقتصادی افزوده می‌شود.

فرضیه هفتم: به نظر می‌رسد بین کارایی و اثربخشی و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران رابطه وجود دارد.

حکمرانی خوب به معنی آن است که نهادها و سازمانهای تصمیم‌گیرنده همیشه نیازهای مردم را در نظر داشته باشند و از منابع موجود به‌صورت کارا استفاده کنند. نتایج آزمون اسپیرمن نشان می‌دهد که رابطه‌ی معناداری بین بعد کارایی و اثربخشی با توسعه اقتصادی وجود دارد (Sig = 0/000) این همبستگی مثبت بوده، در سطح ۰,۵۵۸ و با سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار است. بدین معنا که با افزایش کارایی و اثربخشی بر توسعه اقتصادی افزوده می‌شود.

فرضیه هشتم: به نظر می‌رسد بین اجماع سازی و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران رابطه وجود دارد.

حکمرانی خوب نیازمند این است که منافع و سلاقی مختلف در جامعه را به سمت اجماعی گسترده که بهترین و بیشترین منفعت را برای تمام اجتماع در پی دارد، هدایت کند. این امر مستلزم این است که چشم‌انداز بلندمدت و وسیعی نسبت به آنچه برای توسعه انسانی پایدار ضروری است و چگونگی دستیابی به اهداف این چنین توسعه‌های وجود داشته باشد. نتایج آزمون اسپیرمن نشان می‌دهد که رابطه‌ی معناداری بین بعد اجماع‌سازی با توسعه اقتصادی وجود دارد (Sig = 0/000). این همبستگی مثبت بوده، در سطح ۰,۴۵۳ و با سطح اطمینان ۹۵ درصد

روش پژوهش

روش‌شناسی پژوهش حاضر مبتنی بر دو مطالعه کمی و کیفی است. در مطالعه کمی از روش تحقیق پیمایش و در مطالعه کیفی از روش تحقیق نظریه زمینه‌ای استفاده شده است. با استفاده از روش پیمایشی به بررسی رابطه حکمرانی خوب و توسعه اقتصادی دریا محور در ایران با تأکید بر توسعه سواحل مکران پرداخته شده و برای دستیابی به نظر متخصصان حوزه توسعه اقتصادی - اجتماعی در مورد رابطه متغیرهای اصلی تحقیق از روش نظریه زمینه‌ای استفاده شد جامعه آماری تحقیق از یک سو دانشجویان و از سوی دیگر اساتید متخصص در حوزه توسعه اقتصادی و علوم دریایی بودند. تعداد نمونه اساتید ۱۰ نفر از اساتید دانشگاه مازندران (بابلسر) و دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ره) نوشهر بوده که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و با اشیاع نظری انتخاب شده‌اند. همچنین جامعه آماری کلیه دانشجویان دوره کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری رشته‌های علوم سیاسی، اقتصاد و حقوق مشغول به تحصیل در دانشگاه مازندران که در نیمسال اول ۱۴۰۱ مشغول به تحصیل اند، بوده و نمونه دانشجویان ۶۰ نفر است. گردآوری داده‌ها با توزیع پرسشنامه به صورت حضوری اجرا گردید، بنابراین ابزار گردآوری اطلاعات در تحقیق پیمایشی پرسشنامه محقق ساخته و در تحقیق نظریه زمینه‌ای مصاحبه نیمه ساخت یافته بود. متغیر مستقل حکمرانی خوب بود که برای سنجش آن از هشت مؤلفه مشارکت، حاکمیت قانون، شفافیت، مسئولیت‌پذیری، اجماع سازی، عدالت وان صاف، کارایی و اثربخشی و پاسخگویی استفاده شد. هر یک از شاخصها با ۴ گویه و هر گویه با استفاده از مقیاس ۵ گزینه‌ای لیکرت اندازه‌گیری شد. برای سنجش

نقش نیروی دریایی راهبردی در توسعه سواحل مکران (پیشرفت) و تأثیر آن بر امنیت ملی ج.ا.ایران پرداختند. این پژوهش از نظر نوع کاربردی بوده و با استفاده از روش تحقیق توصیفی - تحلیلی و روش گردآوری کتابخانه‌ای و میدانی (پرسشنامه) با جامعه آماری ۳۰ نفره از صاحب‌نظران و مدیران آشنا به مسائل امنیتی و منطقه مورد مطالعه از سه نیروی (پداجا، نهاجا و نداجا)

تشکیل شده است. جامعه آماری تحقیق تمام شمار و با توجه به اهمیت موضوع، تجزیه و تحلیل اطلاعات با نرم‌افزار spss صورت گرفته که نتیجه حاصله ضمن تأیید فرضیه‌های تحقیق بیانگر آن است که نیروی دریایی با گسترش به سمت سواحل مکران و توسعه زیرساخت‌های بندری، صنایع و امکانات اولیه بهداشتی، آموزشی، رفاهی و فرهنگی جهت کارکنان خود، نقش مفیدی در خروج منطقه از انزوای جغرافیایی و رفع محرومیت مردم منطقه خواهد داشت و می‌تواند با توجه به ظرفیت و توانایی‌های موجود با افزایش ظرفیت‌ها جهت اشتغال دربندرها و صنایع وابسته به دریا، نقش بی‌بدیلی در کاهش ناامنی‌های کالبدی و افزایش ضریب امنیتی این بخش از سرزمین ایران ایفا نماید هراتی و قدرتی (۱۳۹۵) در تحقیقی با استفاده از روش تحلیلی - توصیفی به بررسی تمامی بندرها کشور و علی‌الخصوص بندرها حوزه سواحل مکران (بندرها چابهار و جاسک) و تأثیر آن‌ها بر توسعه این منطقه پرداخته‌اند.

نتایج بیانگر این است که ضرورت تغییر در تجهیزات و ملزوم‌های اساسی بندری و فن‌آوری مورد بهره‌برداری در فرآیند تخلیه، بارگیری و نگهداری کالا در بندر که جنبه‌های فنی و مدل توسعه بندر را با مدل حمل‌ونقل دریایی و جاده‌ای و ریلی مرتبط با آن نزدیک سازد.

دریایی، آرام آرام وبش از هر جای دیگر زمین، جمعیت‌ها و فعالیت‌ها را به سوی خود کشاندند. یکی از مهم‌ترین نظریه در حوزه دریا؛ نظریه قدرت دریایی آلفرد ماهان بوده که هم‌اکنون نیز مورد توجه آمریکایی‌ها و سایر کشورهای دارای دریای آزاد قرار گرفته است، از دیگر سو حکمرانی خوب یکی از مهم‌ترین متغیرهای تبیین‌کننده‌ی سطح توسعه و رفاه جوامع در سطوح گوناگون بوده و مورد توجه خاص سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان بوده است. الگوی حکمرانی خوب با توجه به ویژگی‌ها و شاخصهای آن که بر مشارکت، حاکمیت قانون، شفافیت، مسئولیت‌پذیری، اجماع‌سازی، عدالت و انصاف، کارایی و اثربخشی و پاسخگویی تأکید دارد. پژوهش حاضر به منظور بررسی حکمرانی خوب بر توسعه اقتصادی با تأکید بر توسعه سواحل مکران و احیای دریامحوری در بین دانشجویان دانشگاه مازندران و دانشگاه دریایی نوشهر، به روش ترکیبی اکتشافی انجام گرفته است. نتایج بخش کمی این پژوهش نشان داد که در سطح اطمینان ۹۵٪ بین متغیرهای مشارکت، حاکمیت قانون، شفافیت، اجماع‌سازی، عدالت و انصاف، کارایی اثربخشی، پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری با توسعه اقتصادی رابطه معناداری وجود داشته است. در تبیین فرضیه تحقیق میتوان گفت که هر قدر در جامعه حکمرانی خوب اعمال شود توسعه اقتصادی بیشتر تحقق خواهد یافت. یافته‌های کمی و کیفی تحقیق حاضر بر اساس شاخصهای حکمرانی خوب نیز نشان‌دهنده همبستگی بالا میان این شاخصها و توسعه اقتصادی بوده و بدیهی است برای آنکه نظام حاکم بر توسعه بخواهد به سمت اجرای حکمرانی خوب دریا محور گام برداری نماید بایستی شاخصهای احصاء شده بالا را به شکلی کارا در تمامی عرصه‌ها اجرایی نماید.

متغیر وابسته یعنی توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران، شاخص توفیق در برنامه توسعه اقتصادی این سواحل مورد استفاده قرار گرفت که با ۵ گویه و هر گویه با استفاده از مقیاس ۵ گزینه‌ای لیکرت اندازه‌گیری شد. وزن هر گزینه به ترتیب از کم به زیاد با نمرات (۱) بسیار مخالف؛ (۲) مخالف؛ (۳) بی‌نظر، (۴) موافق و (۵) بسیار موافق، در نظر گرفته شد. بعد از جمع‌آوری اطلاعات جهت آزمون رابطه متغیرها میانگین وزن تک‌تک شاخص‌ها و میانگین وزن کلیه شاخص‌های حکمرانی خوب و توسعه اقتصادی دریا محور در سواحل مکران محاسبه و مورد استفاده قرار گرفت. اعتبار پرسشنامه با استفاده از اعتبار صوری یعنی قضاوت داوران اندازه‌گیری شد که پس از تأیید استاد راهنما و دو استاد متخصص پرسشنامه نهایی آماده شد. برای تأیید پایایی داده‌ها با استفاده از آزمون - آزمون مجدد روی ۳۰ نمونه از آزمودنی‌ها، داده‌های مطالعه مقدماتی جمع‌آوری و همبستگی داده‌های مرتبط با گویه تا با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ تأیید شد. در تجزیه و تحلیل داده از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد. با توجه به اینکه مقیاس مورد استفاده در اندازه‌گیری شاخص‌های متغیر مستقل و وابسته ترتیبی بود از آزمون اسپیرمن برای سنجش معناداری رابطه‌ها و همبستگی متغیرها استفاده شد.

بحث و نتیجه‌گیری

شرایط حساس اقتصادی کشور، ایجاب می‌نماید که بخش‌های اقتصادی بتوانند زمینه‌ساز بهره‌برداری از حوزه دریای سواحل بکر مکران باشند؛ محیط دریا، ظرفیت‌های دریایی و کار دریا توانایی انجام فعالیت‌های اقتصادی پربرکتی را دارد. دریا همیشه محوریت فعالیت اقتصادی بوده تا جایی که در آغاز انقلاب دریانوردی در سده‌ی شانزده؛ ساحل‌های

پیشنهاد‌های سیاستی

اولویت اول:

بخش کشاورزی با ارائه تسهیلات، تولید و فرآوری میوه‌های گرمسیری، پرورش گیاهان دارویی، تولید دارو از جلبک‌ها گیاهان دریایی انجام شود.

پیشنهاد می‌گردد در جهت توسعه بخش کشاورزی به سرمایه‌گذاران بخش خصوصی برای احداث صنایع تبدیلی کوچک و همچنین احداث سردخانه‌های محصولات کشاورزی، تسهیلات متنوع ارائه گردد.

لازم است اجرای برنامه‌های توسعه‌ای در منطقه دقیقاً با درخواست مردم بومی و بالاترین میزان مشارکتشان در اجرا صورت پذیرد. لذا توصیه می‌شود که سیاست‌های توسعه اقتصادی منطقه برای سران قبایل و رهبران مذهبی تبیین گردیده تا با توجه به سنی بودن اهالی بومی و نفوذ رهبران دینی در جامعه بتوان مردم بومی را برای همیاری با برنامه توسعه تشویق نمود.

اولویت سوم:

برای اجرای نمودن سیاست‌های برنامه ششم توسعه پیشنهاد می‌شود که مسیرهای جدیدی برای تأمین مالی ایجاد زیرساخت‌های منطقه ساحلی مکران پیش‌بینی شده و سازوکار اجرایی نمودن آن‌ها به تفصیل تدوین گردد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

تمامی اصول اخلاق در پژوهش، در این مقاله رعایت شده است.

حامی مالی

این مقاله حامی نداشته است.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

پیشنهاد می‌شود، توسعه راه‌ها و جاده‌های منطقه در دستور کار قرار گرفته و تبدیل راه‌های اصلی منطقه به بزرگراه در اولویت اصلی کارهای عمرانی قرار گیرد همچنین مجلس و مسئولان اجرایی می‌توانند اقدامات و قانون‌گذاری‌های مؤثر برای توسعه زیرساخت‌های حمل‌ونقل مانند؛ توسعه ریلی کریدور شمال به جنوب و کریدور شرق به غرب انجام دهند.

با توجه به پتانسیل مناسب سواحل مکران دولت می‌تواند با تأمین اعتبارات لازم و یا جذب سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی به ایجاد بندرها و اسکله‌های چندمنظوره جدید در منطقه مبادرت ورزد.

به منظور فعالیت بخشی به ظرفیت‌های گردشگری پیشنهاد می‌شود که در منطقه مکران؛ مسابقات و همایش‌های ورزشی و فرهنگی مانند مسابقاتی که در جزیره کیش برگزار می‌گردد در سواحل مکران نیز از ظرفیت موجود استفاده و ورزش‌هایی از جمله ورزش‌های آبی و... برگزار گردند.

پیشنهاد می‌شود که بخش عمده رشته‌های تحصیلی موجود در دانشگاه‌های منطقه با نیازهای منطقه متناسب شوند.

پیشنهاد می‌شود با توجه به اقتصاد دریا محور با فعالیت بخشیدن به توانایی‌های محیطی آن به بررسی ظرفیت‌ها و قابلیت‌های ناحیه‌ای آن به صورت آمایش سرزمینی و شناسایی فرصت‌های شغلی در سواحل مکران انجام و در زمینه توسعه اقتصادی منطقه مکران پیگیری شود.

اولویت دوم:

توصیه می‌گردد که برای فعالیت بخشی به ظرفیت‌های

منابع

منابع فارسی

حکمرانی خوب؛ سرمایه‌ی اجتماعی و توسعه‌ی همه‌جانبه، فصلنامه دولت پژوهی، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، سال سوم، شماره ۱۲.

طاهری، محسن. ارسطو، محمدجواد. (۱۳۹۵). بررسی تطبیقی مبانی اصل شفافیت از دیدگاه اسلام و نظریه حکمرانی خوب. مجله پژوهش تطبیقی حقوق اسلام و غرب. ۳(۳): ۱-۲۷.

ابراهیم پور، حبیب و شمس السادات زاهدی. (۱۳۹۱). حکمرانی مبتنی بر پایداری (با تأکید بر حفاظت محیطی). چاپ اول. تهران: انتشارات سمت.

جغتایی، فائزه و همکاران. ابعاد و مؤلفه‌های توسعه اجتماعی در برنامه‌های توسعه، فصلنامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی، سال شانزدهم، شماره ۵۵: ۶۳-۸۸.

حاجی یوسفی، امیرمحمد. طالبی، محمدعلی. (۱۳۹۵). موانع مشارکت در چالش میان فرهنگ و حکمرانی خوب از دید مدیران ارشد دولت ج.ا.ایران. پژوهشنامه علوم سیاسی، ۱۲(۱): ۴۰-۷.

رزمی، محمدجواد، صدیقی، سمیه و سمانه رضاییان. (۱۳۹۴). الزامات تحقق حکمرانی خوب برای دستیابی به توسعه انسانی، دو فصلنامه علمی - تخصصی پژوهشهای اقتصاد توسعه و برنامه‌ریزی، سال چهارم، شماره دوم.

شیرزادی، رضا و الهام سخایی. (۱۳۹۵). رابطه حکمرانی با شاخص‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی کشورهای برگزیده مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، سال نهم، شماره ۲: ۵۳-۷۵.

شاه‌آبادی، ابوالفضل و عبدالله پور جان. (۱۳۹۶). جهانی‌شدن و برنامه توسعه در ایران، فصلنامه مطالعات سیاسی، سال سوم، شماره ۱۲: ۱۷۵-۱۹۸.

شاه‌آبادی، ابوالفضل و عبدالله پور جان. (۱۳۹۵). رابطه حکمرانی با شاخص‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی کشورهای برگزیده مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، سال نهم، شماره ۲: ۵۳-۷۵.

شقاقی شهری، وحید. (۱۳۹۶). ارزیابی برنامه‌های پنج‌ساله توسعه کشور از منظر تحقق اهداف اقتصادی سند چشم، فصلنامه مجلس و راهبرد، سال ۲۵، شماره ۹۴.

شریف کریمی، محمد و همکاران. (۱۳۹۶). بررسی ارتباط و تأثیر شاخص‌های حکمرانی خوب بر رشد اقتصادی ایران؛ با رویکرد تصحیح خطای برداری، دو فصلنامه جامعه‌شناسی اقتصاد و توسعه، سال ششم، شماره ۳: ۱۵۵.

صفریان، روح‌الله و سید جواد امام‌جمعه زاده. (۱۳۹۶). الگوی

References

- Akram, Z., Wajid, S., Mahmood, T., & Sarwar, S. (2011). Impact of poor governance and income inequality of poverty in Pakistan. *Far East Journal of Psychology and Business*, 4(3), 43-55
- Alidu Bukari, Gbensuglo (2015), Governance and Socio-Economic Development Debate in Sub-Saharan Africa: Issues and Perspectives in Ghana, *Social Science Review* Volume 1, Issue 1
- Dzhumasev, R. (2014). Corruption and growth: The role of governance, public spending, and economic development. *Economic Modeling*, 37: 202-215. Anchorena, J. and F. Anjos (2008), Social Ties and Economic Development, Working Paper, Electronic Copy Available at: <http://ssrn.com/abstract>. François, P. (2002), Social Capital and Economic Development, Rutledge, First Published.
- Fayissa, B., & Nsiah, C. (2013). "The impact of governance on economic growth in Africa". *Journal of Developing Areas*, 47(1), 91–108.
- Grootaert, C. and T. Bastelaert (2002), *The Role of Social Capital in Development*, Cambridge: Cambridge Univ.
- Gilbert Niyongabo, (2003). Trade openness policy, Quality of institutions and economic growth. University Auvergne Clermont, Ffrand, France.
- Huang, C.J., and Ho, Y.H., (2017) Governance and economic growth in Asia, *North American Journal of Economics and Finance*, 39, 260-272.
- Huynh, Kim P, Jacho-Chavez David T. (2009) Growth and Governance: A Nonparametric Analysis, *Journal of Comparative Economics*, 37, 121-143. Imran, Muhammad & Bano, Sumaira &
- Azeem, Masood & Mehmood, Yasir & Ali Abid, (2012), "Relationship between Human Capital and Economic Growth: Use of Cointegration Approach", *Journal of Agriculture & Social Sciences*, Vol. 8, No. ۴, PP: 135-138.
- Mauro, P. (1993), corruption and Growth, *Quartely Journal of Economics*, Vol. 110 (3): 681-712.
- Oueslati, A., & Labidi, M. (2015). Growth, inequality and governance: A case of mena countries. *SSRG International Journal of Economics and Management Studies*, 2(2), 28.
- Shah, Anwar., Hunther, Jeffer.W. (2006). *Local Governance in Developing Countries (Public -Cector Governance and Accountability)* Washington DC: World Bank Publications.